

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Kalvhöjden, Sunne kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610052 Kalvhöjden
Mittpunktskoordinat:	1331914 - 6647556
Totalareal:	4,6 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekade enligt Habitatdirektivet.
Fastigheter:	Kalvhöjden 1:45
Ägandeförhållanden:	statligt

Beskrivning av området

Kalvhöjden är en gammal finnbosättning med odlingsanor från början av 1600-talet. Området ligger på en nordostsluttning i höjdläge (260-285 m ö h), ett typiskt läge för finnarnas bosättningar på utmarken. Kalkhaltig berggrund och ett ytligt, rörligt grundvatten i kombination med en långvarig kontinuerlig hävd, främst i form av slåtter, har gett upphov till den särpräglade, relativt artrika florans. I ängs- och hagmarksinventeringen klassas Kalvhöjdens marker i den högsta värdeklassen. Området är dock mest känt för sin förekomst av guckusko. Guckusko har tidigare funnits inom hela reservatet men finns i dag endast kvar i ett litet och sårbart bestånd.

Områdets södra och mellersta del består främst av slåtterängar. Små, jämna ytor ligger insprängda i mer tuviga och steniga partier. Ett fåtal små naturaliserade åkertegar förekommer även bland slåttermarken. Trädskiktet varierar i slutenhet och består av björk, lind, hassel och sälg. Ett stort antal träd är aktivt hamlade, främst sälg men även björk och lind. Fältskiktet hyser arter som vårärt, trolldruva, brudsporre, slåtterblomma, fältgentiana, tvåblad, korallrot och guckusko.

Kalvhöjdens norra och nordöstra del består av gammal slåttermark som idag hävdas genom bete. Området i nordöstra hörnet har under en period hyst en generations barrskog, vilken avverkades 1972 i samband med att området blev naturreservat. Den norra delen av hagmarken karaktäriseras av en björkhage med stora inslag av en, samt mycket smågran. Den

sydliga delen av hagmarken är mer öppen än den norra och västra delen. I söder finns rester av små åkertegar bland den gamla hackslåttermarken. Den nordvästliga delen av hagmarken har jämfört med övriga delar mycket rörligt markvatten och hyser en fuktängsflora. Kärllväxter som påträffas i betesmarken är korallrot, klasefibbla, kärrfibbla, brudborste och vårärt.

Förutom att Kalvhöjden är av botaniskt intresse hyser området ett rikt fågelliv. Flugsnappare, ett flertal sångare och andra arter som trivs i det öppna landskapet förekommer rikligt på Kalvhöjden. I det kringliggande skogslandskapet påträffas också häckande par av smålom, och järpen ses som vanligt förekommande. Kalvhöjden inklusive ytterligare delar av dess omgivning är på grund av sina höga naturvärden utpekade som riksintresse för naturvård.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
6270	Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	1,1	1,3
6510	Slätterängar i låglandet	2,3	1,6

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1902	Guckusko <i>Cypripedium calceolus</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Kalvhöjden är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och den ingående arten på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyperna och arten i Kalvhöjdens Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 1,3 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Betesmarken ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl avbetad menas att marken har en grässvål som är kortbetad/kortsnaggad. Kännetecknen för en väl avbetad grässvål är att den är väl sammanhållen och att gräs inte har hunnit gå i ax. Det finns vidare få rator och tuvbildningar i en väl avbetad grässvål. - Frekvensen av negativa indikatorarter som (ange) är mindre än 1 %. - Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävdad landskap ska vara mellan 3-5 %? Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. - Antalet grova, ihåliga eller på annat sätt värdefulla träd ska bibehållas eller öka. Antalet träd ska vara minst x st. <p><i>Typiska arter</i> - kärllväxter</p>

Slåtterängar i låglandet (6510)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 1,6 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hela arealen ska ha välhävdad gräsmark varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl hävdad menas att vegetationshöjden vid vegetationsperiodens slut i genomsnitt är högst x cm på torra-friska marker och y cm på fuktiga marker, samt att lövförna inte täcker mer än w %. - Frekvensen av negativa indikatorer som x bör vara högst x %. - Krontäckning av träd och buskar ska vara? Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. - Hamlade träd? - Antalet grova och ihåliga träd? <p><i>Typiska arter</i></p>
Guckusko (1902)	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Antal individ (blommande skott) per population ska ej understiga? - Antal populationer i området ska ej understiga x st. (Med en population menas.....) <p><i>Artens livsmiljö</i> Arean lämpligt habitat bör ej understiga x?</p>

*/Bevarandemål fastställs efter basinventeringen

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att naturtyperna *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ* och *slåtterängar i låglandet* samt arten *guckusko* ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *och*

6510 Slåtterängar i låglandet

- Objekten kräver årlig skötsel. Skötseln skall vara utformad enligt traktens tradition och objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. *Slåtterängar i låglandet* hävdas alltid genom slåtter, höbärgning och röjning av igenväxningsvegetation. Efterbete, lövtäkt och fagning rekommenderas även. De *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ* kan skötas antingen som slåtterängarna eller genom beteshävd.
- De ekologiska krav som de för naturtypen karaktäristiska arterna har ska uppnås genom skötseln, så att de kan finnas kvar eller öka i antal.
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), stödutfodring, kalkning, dikning eller insädd av främmande arter.
- Högst 25 % krontäckning av träd och buskar tillåts för dessa naturtyper. (För att uppfylla kraven till EU:s miljöstöd krävs oftast en lägre krontäckning än 25 %.)

1902 Guckusko

- Mark med hög kalkhalt och god näringstillgång.
- Tillgång på rörligt markvatten.
- Halvöppen skogsmark eller ängsartade rikkärr.
- Måttlig störning som håller marken relativt solöppen utan att påverka fältskiktet i någon högre grad.
- Förekomst av jordbin (pollinatörer)

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Några direkta hotfaktorer förekommer i dagsläget inte mot Kalvhöjdens ingående naturtyper. Årlig slåtter förekommer på *slåtterängarna* och de *artrika låglandsgräsmarkerna* hävdas genom bete. Röjning av igenväxningsvegetation samt reglering av träd- och buskskikt sker även. Skötseln sker främst genom gamla skötselmetoder med traditionella redskap. Utebliven och felaktig skötsel är annars det största hotet mot dessa naturtyper. Gödslingspåverkan och försurande effekter från luftburna föreningar kan på sikt komma att påverka floran negativt.

Potentiella hot mot *guckuskon*:

- Ovarsam avverkning som öppnar omgivningarna alltför drastiskt, även om inga direkta skador skett på guckuskobestånden så kan andra arter få konkurrensfördelar genom den frigjorda näringen och konkurrera ut guckuskon.
- Utebliven eller felaktig skötsel, vilket leder till igenväxning och förbuskning och därmed missgynnar populationen av guckusko. Arten kräver relativt solöppet.
- Körskador i samband med avverkning och andra dränerande verksamheter kan lätt ge upphov till lokalt ändrad hydrologi som kan vara skadlig på guckuskobestånden. Även om detta inte sker direkt i guckuskons närhet kan förändrad hydrologi påverka beståndet mycket negativt.
- Tramp kring välbesökta guckuskolokaler kan kompaktera marken så att hydrologin förändras samt hindrar att arten sprids vegetativt, då artens jordstammar får svårt att tränga fram.
- Kraftigt bete kan slå ut arten. Måttlig markstörning gynnar dock artens fröspridning då gynnsamma gröningsplatser skapas.
- Insamling och uppgrävning.

Bevarandeåtgärder – med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtyperna *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ* och *slåtterängar i låglandet* samt arten *guckusko* i Kalvhöjdens Natura 2000-område uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus.

Gällande regelverk 2006

- Fridlysning av Guckusko (1 c § Artskyddsförordningen (1998:179) samt NFS 1999:12).
- Förvaring av levande och döda exemplar av Guckusko är förbjudet (Artskyddsförordningen 1998:179).
- Enligt 12 kap 8 § Miljöbalken är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket.

- Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.
- Miljöstödsersättningar kan sökas för bete för de arealer som uppfyller krav på ersättningar från LBU-programmet (EU:s miljöstöd för biologisk mångfald i betesmarker och slätterängar).
- Tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område (7 kap 28 a § miljöbalken). *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Kalvhöjden är skyddat som naturreservat.
- Riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § MB, hela Natura 2000-området.

Kalvhöjden är sedan 1972 skyddat som naturreservat. Stor del av de ingående naturtyperna omfattas idag även av miljöstöd och dess områden sköts enligt upprättad åtgärdsplan. Åtgärdsplanens syfte är att bevara och förstärka den hävdgynnade vegetationen, samt de i området övrigt höga kulturhistoriska värdena. Naturreservatets skötselplan och åtgärdsplanen bedöms utgöra ett fullgott skydd för Natura 2000-området. Översyn av föreskrifter och skötselplan bör dock göras, vilket ska ske innan 2010. I översynen av skötselplanen ska särskild uppmärksamhet riktas mot bevarandet av guckuskon.

Bevarandestatus idag

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *och*

6510 Slätterängar i låglandet

Nationellt

De äldre typerna av fodermarker, ängar och betesmarker, som tidigare varit dominerande både arealmässigt och ekonomiskt har fått minskad ekonomisk betydelse. Särskilt slätterängarna har nästintill helt och hållet utgått ur jordbruksproduktionen. Av den ängsareal som fanns för hundra år sedan återstår endast en ytterst liten rest. Inom det nuvarande miljö- och landsbygdsprogrammet hävdas cirka 6000 hektar ängsmark och ca 400 000 hektar betesmark. På grund av att stora arealer har försvunnit är många av de kvarvarande ängs- och hagmarksarterna starkt hotade och trängda. Vissa områden hyser idag endast senila populationer av typiskt förekommande kärlväxter. Hur länge dessa kommer att fortleva är svårt att bedöma, utan lämplig skötsel kommer de på sikt att försvinna.

Kalvhöjden

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ

Naturtypen *artrika torra-friska låglandsgräsmarker* förekommer i norra delen av området. Marken består främst av tidigare slättermark som sedan övergått till beteshävd. Fältskiktet domineras av lövträd där björk dominerar i öst och asp i norr. Trädställningen är relativt tät men området är under restaurering, varför trädskiktet kommer att glesas ut under de närmsta åren. Betesmarken kommer att få en mer öppen karaktär med spridda dungar av lövträd. Fältskiktets artsammansättning varierar över området beroende på områdets markfuktighet. Exempel på arter som förekommer är korallrot, klasefibbla, kärrfibbla, brudborste,

skogsvicker och vårärt. Klasefibbla, ormrot och prästkrage är exempel på förekommande typiska arter för naturtypen. Förekomsten och frekvensen av naturtypens typiska har inte inventerats ingående, varför det är svårt att bedöma om området uppfyller kriterierna för gynnsam bevarandestatus. Området hävdas dock enligt fastställda riktlinjer och bör genom skötseln kunna nå gynnsam bevarandestatus.

6510 Slätterängar i låglandet

Slätterängarna på Kalvhöjden har hävdats kontinuerligt sedan trakten befolkades i början av 1600-talet. Fältskiktet är artrikt och hyser flera kalkgynnade samt hävdgynnade arter. Arter som påträffas på ängarna är bland annat vårärt, trolldruva, brudsporre, slätterblomma, tvåblad, korallrot, brudsporre, Jungfru Marie nycklar och *guckusko*. Ytterligare arter som påträffas är låsbräken, hirsstarr, darrgräs, fältgentiana, vildlin, slätterblomma och stagg. De senare nämnda arterna samt tidigare uppräknade orkidéer är exempel på typiska arter för naturtypen *slätterängar i låglandet*. Hävden i området är god och har så varit under mycket lång tid. Bevarandestatusen bedöms utifrån befintliga uppgifter vara gynnsam.

1902 Guckusko

Nationellt

År 2000 var guckuskon känd från cirka 1100 lokaler i landet. Tyngdpunkten i artens svenska utbredning är kalkområdet i centrala Jämtland, nordöstra Uppland – södra Gästrikland och Norrbottenkusten. Inom huvuddelen av utbredningsområdet är situationen relativt god för arten då skogsbruket oftast tar hänsyn till guckuskolokaler vid avverkningar. De sydliga populationerna är oftast små och kräver tät tillsyn och vård för att inte minska. Sverige har troligen huvuddelen av den europeiska populationen inom landet. Guckusko är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin *missgynnas* (NT).

Kalvhöjden

Beståndet av *guckusko* vid Kalvhöjden är mycket sårbart. Arten har tidigare förekommit inom hela Kalvhöjdens reservat men år 1988 fanns endast ett litet bestånd med 6-7 blomstänglar. År 2000 inräknades 3 blommande exemplar. Fakta om populationens tillstånd och utveckling under de senaste åren saknas. Bevarandestatus bedöms i dagsläget vara icke gynnsam.

Uppföljning av bevarandemålen

För att bedöma ingående naturtypers och arts bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Nu pågår ett nationellt projekt där metoder och arbetssätt anpassade för övervakning av Natura 2000 arbetas fram. Tillsvidare ges här exempel och förslag på tänkbara uppföljningsmetoder och/eller parametrar.

- Fjärranalys för kontroll av bibehållen areal.
- Fältkontroll av hävd och igenväxningsgrad (kan göras i samband med miljöstödskontroller).

- Återkommande inventeringar av typiska arter och rödlistade arter.
- Floraväkteri.

Bilagor

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning
2. Ingående naturtypers utbredning (klart efter basinventeringen)
3. Förekomst av växtlokaler för guckusko (klart efter basinventeringen)

Referenser

ArtDatabanken. *Faktablad för rödlistade arter*. www.artdata.slu.se (2004-12-10)

Ehrenroth, B. & Schützer, J. 1996. *Värmländsk natur – en reseguide*. 3:e upplagan. Trio Tryck AB. Örebro.

Länsstyrelsen i Värmlands län, Naturvårdsenheten. *Ängar och hagar i Värmlands län*. Rapport nr 1994:20. Karlstad.

Länsstyrelsen i Värmlands län, Lantbruksenheten. 2001. *Förslag till åtgärdsplan för bevarande av betesmarker och slåtterängar*. Karlstad. (opublicerad)

Länsstyrelsen i Värmland, Planeringsavdelningen. *Bestämmelser och skötselplan för naturreservatet Kalvhöjden*. Beslut 1987-12-07. Karlstad

Länsstyrelsen i Värmland, Miljöenheten. 1996. *Ditt Värmland – natur och kulturlandskapet; Naturreservat i Värmlands län – Kalvhöjden*. 2:a upplagan. NordNatur AB.

Länsstyrelsen i Värmlands län. Ängs- och betesmarksinventeringen 2004. (opublicerad)

Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket natura 2000*. Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. *Natura 2000 - Art och naturtypsvisa vägledningar*.

(<http://www.naturvardsverket.se>) 04-11-24

Naturvårdsverket. 2004. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*. Version 4: 2004-05-07.

Värmlandsfloran nr 1, 2003